

14. Legeyda A.V. The Art of Screen Adaptation: Recognizing Semiotic Differences Or Thinking Out Of The Page. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип XX. С. 184–191.
15. Легейда А. В. Кіноадаптація у синергетичній парадигмі: у пошуках синього птаха міждисциплінарної методології. *Наукові записки. Серія "Філологічна"*. Острог : Видавництво Національного університету "Острозька академія". 2013. Вип 38. С. 203–206.
16. Maier C. D. The visual realization of evaluation in film trailers. *Visual Communication*. 2009. № 2(8). P. 159–180.
17. Monaco J. How to Read a Film: The World of Movies, Media, Multimedia: Language, History, Theory. USA, 2000. 672 p.
18. Montesano A. P. Things to Come: Trailers Whet Viewer Appetites, Leave Them Wanting More. *Back Stage*. 1990, № 8. P. 30.
19. Öhner Vrääh. Happy Trails: The Trailer as Trace of a Future Impression. Vienna, 1999. 367 p.
20. Raitt G. Hidden Differences: New Meanings in Adaptations of Literature to the Screen. *Double Dialogues*. Issue 12, 2010.
21. Rosten T. At the Intersection: Cultural Studies and Rhetorical Studies. New York. 1999. 386 p.
22. Wells J. Thrills! Chills! Laffs!: And These Are Just the Previews! *Los Angeles Times Calendar*. 1993. P. 22–23.
23. Wyatt J. Contemporary American Independent Film: From the Margins to the Mainstream. Routledge. 2004. 320 p.
24. Wyatt J. The Formation of the Major Independent. Ch. 5. New York. 1998. P. 74–90.
25. Wyatt J. High Concept: Movies and Marketing in Hollywood. Austin. 1994. 249 p. 26. Zanger A. Film Remakes as Ritual and Disguise. Amsterdam. 160 p.

УДК 811.111:340.113

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.24>

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

VOCABULARY DESIGNATING EMOTIONS IN A LITERARY TEXT (ON THE EXAMPLE OF THE GERMAN AND ENGLISH LANGUAGES)

Малій А.С.,

orcid.org/0000-0003-1240-4902

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов факультетів психології та соціології

Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Опанасенко О.І.,

orcid.org/0000-0003-2205-2445

кандидат історичних наук,

доцент кафедри германської філології та перекладу

Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено дослідженню лексики на позначення емоцій у художньому тексті на прикладі німецької та англійської мов. Актуальність розвідки визначається антропоцентричністю сучасної наукової парадигми та інтересом лінгвістів до лексичного відтворення емоцій людини у текстах різного типу. Метою розвідки є багатоаспектне вивчення лексики на позначення емоцій в німецько- та англійськомовному художніх дискурсах у зіставному аспекті.

У статті досліджено трактування поняття «художня література» та визначено місце одиниць на позначення емоцій у текстах художніх творів, проведено порівняльний аналіз основних структурно-семантичних особливостей досліджуваних лексичних одиниць в німецькій та англійській мовах. У широкому розумінні художній текст – це форма фрагменту картини світу письменника, зміст якого відтворює систему духовних цінностей автора та його оцінку дійсності.

У ході дослідження було виявлено, що лексика на позначення емоцій в обох мовах може бути як стилістично нейтральною, так і стилістично забарвленою. Стилійстично нейтральна лексика надає емоційності змісту лише у певному контексті. Встановлено, що стилістично забарвлена лексика представлена у художніх текстах обох мов нецензурними та грубими словами, вигуками та оказіоналізмами, які можуть виражати певні емоції. У цьому разі їхня конотація визначається через контекст.

З'ясовано, що лексика вербалізації емоцій поділяється на лексику, що називає емоції, лексику, що описує емоції та лексику, що виражає емоції. Лексичні одиниці, що називають емоції містять лише поняття про емоції. Лексичні одиниці, які описують емоції, вербалізують зовнішню експресію за допомогою міміки, пантоміміки, тембру голосу,

інтонації, які відтворюють атмосферу емоційності у художньому тексті. Емотивна лексика призначена для вираження внутрішнього емоційного стану персонажу.

Ключові слова: емотив, емоція, конотація, контекст, художній текст.

The article is devoted to the study of the vocabulary used to denote emotions in a literary text using the example of the German and English languages. The relevance of intelligence is determined by the anthropocentricity of the modern scientific paradigm and the interest of linguists in the lexical reproduction of human emotions in texts of various types. The purpose of the research is a multi-faceted study of the vocabulary used to denote emotions in German- and English-language fiction discourses in a comparative aspect.

The article examines the interpretation of the concept of "fiction" and determines the place of units for the designation of emotions in the fiction texts, and conducts a comparative analysis of the main structural and semantic features of the studied lexical units in the German and English languages. In a broad sense, an artistic text is the form of a fragment of the writer's picture of the world, the content of which reproduces the author's system of spiritual values and his assessment of reality.

In the research, it was found that the vocabulary used to denote emotions in both languages can be both stylistically neutral and stylistically colored. Stylistically neutral vocabulary gives emotional content only in a certain context. It has been established that stylistically colored vocabulary is represented in artistic texts of both languages by obscene and rude words, exclamations and occasionalisms that can express certain emotions. In this case, their connotation is determined through the context.

It was found that the vocabulary of emotion verbalization is divided into vocabulary that names emotions; vocabulary describing emotions and vocabulary expressing emotions. Lexical units called emotions contain only concepts about emotions. Lexical units that describe emotions, verbalize external expression with the help of facial expressions, pantomime, tone of voice, intonation, which reproduce the atmosphere of emotionality in the artistic text. Emotional vocabulary is intended to express the inner emotional state of the character.

Key words: emotive, emotion, connotation, context, artistic text.

Постановка проблеми. Останнім часом у наукових колах спостерігається значна увага до вербалізації емоційного стану людини, яка досі не є достатньо вивченою у сучасних англійському та німецькомовному художніх дискурсах. Узагальнюючи трактування художнього тексту, наданого вітчизняними та зарубіжними фахівцями у галузі літератури та лінгвістики тексту, визначаємо його як «художню форму фрагменту картини світу автора, відображеного ним з точки зору певного естетичного ідеалу, зміст якого відтворює авторську картину світу, систему духовних цінностей автора, його оцінку дійсності» [5, с. 106; 9, с. 297].

Ознаками художнього твору є «образність, естетика мовлення, експресія, зображуваність (алегорії, гіперболи, метафори, перифрази, тропи, порівняння тощо), конкретно-чуттєвий опис дійсності, суб'єктивізм розуміння та зображення» [9, с. 297]. Ми погоджуємося з думкою, що «художній текст – це інтерпретація дійсності письменником, який описує знайомі йому фрагменти реального світу; розвиває думки, що йому близькі та зрозумілі, використовуючи мовні елементи й метафори, які наповнені для нього особистісним змістом» [13, с. 55].

Науковці зазначають, що художній текст не відтворює реальність, а відображує мовленнєву діяльність, характерну для конкретної національної мовної картини світу [5; 7; 9]. Інші вчені наголошують, що «художній текст імітує реальність, створює із свого матеріалу модель поза системності» [7; 9]. За допомогою мови художнього

тексту письменники «відтворюють власне світосприйняття та кодують глибинні сенси художнього твору, використовуючи при цьому природну мову як будівельний матеріал» [5].

У процесі дослідження було виявлено, що у лінгвістиці актуальним напрямом розвідок є вивчення текстів, котрі відтворюють «світ емоцій», зокрема пріоритетним є розгляд номінативних одиниць, за допомогою яких автори художніх текстів відображують своє ставлення до персонажів твору, явищ, фактів.

У лексичному складі німецької та англійської мов існують не лише стилістично забарвлені слова, які забезпечують вербальне вираження емоцій, але й нейтральні слова, які набувають емоційного забарвлення у контексті. У наукових колах розрізняють вербальний (за допомогою мовних засобів) та невербальний (міміка, пантоміміка, жести тощо) способи відтворення емоцій.

Аналіз останніх досліджень. Лексика на позначення емоцій завжди знаходилася у центрі уваги лінгвістів, що пояснюється антропоцентричністю наукової парадигми. Дослідження у цьому напрямі були і залишаються актуальними, що засвідчує низка робіт, присвячена вербалізаторам емоцій. Так, поняття експресивності та емотивності в англійській мові розглядала М. Мілова [5]. Дослідження І. Свідер присвячені вивченню особливостей емотивного тексту [7].

На прикладі художніх творів лексику на позначення емоцій досліджували серед інших Н. Глушак [1] та Л. Тараненко [8]. Розвідки С. Мандер присвячені зіставному аспекту вербальної

репрезентації емоцій в українській та американській лінгвокультурах [2]. А. Манзій [3] та Н. Романова [6] вивчали номінації емоцій у німецькомовному художньому дискурсі.

Попри велику кількість наукових робіт, присвячених вербалізації емоцій, відсутні розвідки, в яких у зіставному аспекті розглядаються лексичні одиниці на позначення емоцій в німецько- та англомовному художніх дискурсах.

Постановка завдання. Метою розвідки є багатоаспектне дослідження лексики на позначення емоцій в німецько- та англомовному художніх дискурсах у зіставному аспекті.

Об'єкт дослідження становлять лексичні одиниці, що відтворюють емоції та емоційні стани у художніх творах.

Предметом аналізу є семантичні та структурні ознаки лексичних одиниць на позначення емоцій.

Матеріалом для дослідження є тексти художньої літератури. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: дослідити трактування поняття «художня література» та визначити в ній місце одиниць на позначення емоцій; порівняти основні структурно-семантичні особливості досліджуваних лексичних одиниць в німецькій та англійській мовах.

Виклад основного матеріалу. Мовознавці поділяють три групи «лексики вербалізації емоцій: лексика, що називає емоції; лексика, що описує емоції; лексика, що виражає емоції» [3; 6].

Лексика, що називає емоції містить лише поняття про емоції: *Ärger, Angst, Freude* / злість, страх, радість / *anger, fear, heppiness*.

Лексичному опису підлягає «зовнішня експресія емоції: міміка обличчя, очей, губ, пантоміміка, тембр голосу, інтонація, які відтворюють атмосферу емоційних переживань та викликають у реципієнта почуття, що відповідають наміру автора» [7].

Слід зазначити, що той самий «виразний компонент» може передавати різні емоційні стани, як-то посмішка. В більшості ситуацій вона відтворює задоволення, радість, однак, трапляються випадки, коли посмішка може виражати презирство та відразу. Лексика, призначена для вербалізації та опису емоцій функціонує як семантично нейтральна. Іншими словами, лексичний опис призначений для свідомого вираження емоційного стану мовними засобами.

Лексика, яка позначається як *емотивна*, призначена для вираження внутрішнього емоційного стану персонажу, його свідомості та психіки. Такі лексичні одиниці обов'язково містять

у своїй семантичній структурі емоційний компонент. Залежно від типу семантики, емотиви поділяються на афективи, емотивна семантика яких «складає єдиний зміст семантики слова», та конотативи, «емотивні семи котрих супроводжують головне логіко-предметне значення». Тексти художньої літератури рясніють мовними засобами, які впливають на почуття реципієнтів, викликають у них різні емоції, образно змальовують дійсність, що вимагає розгляду лексичних одиниць на позначення емоцій.

Позначення емоцій в німецькій та англійських мовах реалізується іменниками, прикметниками, дієсловами та вигуками.

В англійській мові іменники із суфіксами *-ard, -eer, -ster/-aster (hipster)* та напівсуфіксом *-monger (scare-monger)* вербалізують негативну оцінку, а суфікси *-y (daddy), -let (chiklet), -kin (lambkin)* – позитивну [4]. Афіксацію застосовує у своїх творах М. Етвуд, наприклад: «*Do a jobbie, they'd say to children, when they were being toilet-trained*» [10, с. 134].

Вираження емоцій в німецьких художніх текстах може відбуватися не лише через лексичне значення іменника, але і через додавання певних афіксів до слів з нейтральною семантикою, що емоційно підсилює основне значення, наприклад, суфікс *-ei (Schlampe – Schlamperei, Schwein – Schweinerei)*, при цьому може відбутися зміна полярності значення слова (*Liebe – Liebelei, Kuss – Geksse*) [3].

Ступені порівняння прикметників беруть участь у відтворенні певних емоцій як в німецькій, так і в англійській мовах, наприклад: «*Every time I saw her, those eyes looked larger and more luminous*» [11, с. 25].

У німецькій мові зміни морфологічного складу існуючих слів або лексичних основ зумовлюють утворення нових лексичних одиниць. У німецьких художніх текстах у складних словах виокремлено «початкові компоненти *ber-, fein-, neid-* та кінцеві елементи *-los, -ing, -bar, -lich*, що співвідносяться з різними частинами мови: *misslaunig, missmutig, misslich, missttig, missbrauchen, Missgestalt* тощо» [3].

На думку фонетистів, певні звуки або звукосполучення можуть викликати у реципієнтів певні асоціації. В англійській мові «звукосполучення [sl] та [kr] пов'язуються з негативною конотацією, наприклад, у словах *slither, slug, sloppy, crash, crack, crunch* та ін.» [4, с. 182]. Неприємні асоціації викликають слова із суфіксом *-ish*: «*And my hair was particularly inflammatory because it was greenish*» [11, с. 217].

У німецькій літературі знаходимо цікавий приклад: «*Richard ärgert sich so, dass er das "vorh." abgekürzt spricht, so wie es dasteht, er bellt das "h" durch das perforierte Sprechsieb hindurch*» [12, с. 84]. У наведеному реченні головний персонаж – Ріхард – не зміг від злості вимовити скорочення *vorh.*, тому він вимовив лише звук «*h*», що засвідчує його високу роздратованість.

Емоційно-оцінні вигуки можуть відтворювати емоційний стан персонажів як в англійській мові, наприклад, *ah, alas, eh, hmm, oh, uh, um, ha, yeah, oho*, так і в німецькій мові: *igitt, pfui, uff, blöd, ach so*. Слід зазначити, що поза контекстом не завжди можна зрозуміти, яку емоцію виражають вигуки, наприклад: «*Oh what a beautiful morning, he sings*» [10, с. 71]; «*Yeah, I said. I felt a little dizzy*» [11, с. 107]. Лише контекст допомагає з'ясувати конотацію.

В німецькій художній літературі знаходимо такий приклад: «*Aber ja! und bietet ihm einen Stuhl an*» [12, с. 23]; «*Ach, um Gottes Willen, sagt Richard*» [12, с. 77].

До емоційної лексики зараховуємо також авторські оказіоналізми, як-то у реченнях: «*Der Tacitus-spezialist ist diesmal leider nicht da*» [12, с. 105]; «*Der Sowieso, das ist ein außerordentlich interessanter Mann*» [12, с. 107]. У наведених прикладах головний герой позначає так своїх знайомих, характеризуючи їх різними прізвиськами. Зрозуміло, що він ставиться до своїх співробітників не дуже шанобливо.

Стилістично нейтральні слова можуть набувати також негативного значення у певному контексті, наприклад: *Na, was machst du denn jetzt so – als Rentier?* [12, с. 105]. Колеги нібито цікавляться, чим займається головний герой на пенсії, однак, замість іменника «*Rentner*» вони вживають іменник «*Rentier*», які мають значення «*пенсіонер*» та «*північний олень*» відповідно. Обидва слова починаються однаково, однак мають різні закінчення, які суттєво змінюють їхні значення. Така заміна іменників виглядає як насмішка

з боку колег та викликає відчуття образи у головного героя, до якого зверталися з цим питанням.

У німецьких та англійських художніх творах трапляються грубі та нецензурні слова для позначення високого рівня емоційного стану. Так, цікавим є приклад позначення афро-американців, яких головний герой називає «*schwarze Teufel*». Слід зазначити, що так німецькою називають сорт темно-фіолетової картоплі: «*<...> oder ein armer schwarzer Teufel, der einem anderen armen schwarzen Teufel in einem Moment der Panik einen Laptop stehlen wollte*» [12, с. 11].

В англійському художньому тексті знаходимо такі приклади вживання грубої лексики: «*"You were a damn fine judge," she whispered to me on the third day*» [11, с. 119]; «*Why does he have to wear that stupid uniform?*» [10, с. 78].

За результатами аналізу німецько- та англійських художніх текстів доходимо висновку, що лексика на позначення емоцій в обох мовах може бути як стилістично нейтральною, так і стилістично забарвленою. Стилістично нейтральна лексика надає емоційності змісту лише у певному контексті. Стилістично забарвлена лексика представлена у художніх текстах обох мов нецензурними та грубими словами. Окрім того, вигуки та оказіоналізми можуть виражати певні емоції, конотація яких визначається через контекст.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В німецькій та англійській мовах лексика на позначення емоцій реалізується у художніх творах нейтральними та стилістично забарвленими одиницями, оказіоналізмами та вигуками, які можуть відтворювати як позитивні, так і негативні емоції. З'ясовано, що пріоритетне значення у визначенні ступеня «емоційності» лексичної одиниці в аналізованих мовах залежить від контексту.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у зіставному вивченні емоційної лексики в медійних текстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Глушак Н. Особливості відтворення емотивності в романі «Таємний сад» Ф. Г. Бернет. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 10. С. 100–104.
2. Мандер С. М. Емоції та їх вербальна репрезентація в українській та американській лінгвокультурах. *Мовні і іконцептуальні картини світу*. 2014. Вип. 50(2). С. 42–48.
3. Манзій А. М. Емоційна лексика у сучасній німецькій мові: структура, семантика : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2008.
4. Мац І. І. Різновиди емоцій та способи їх вербалізації (на матеріалі англійської мови). *Вісник Житомирського педагогічного університету*. Житомир: Вид-во ЖДПУ ім. І. Франка, 2003. Вип. 11. С. 181–183.
5. Мілова М. М. «Експресивність» та «емотивність» у мові та мовленні. Рівні передачі емоцій у художньому англійському тексті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2014. Вип. 9. С. 104–107.

6. Романова Н. В. Лексико-фразеологічні номінації емоції радості в сучасній німецькій мові (на прикладі збірки казок "Märchen für Seele"). *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2017. Кн. 1. С. 78–83.
7. Свідер І. А. Основні особливості емотивного тексту. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2013. Вип. 33. С. 275–278.
8. Тараненко Л. І. Специфіка перекладу емотивних конструкцій на позначення невдоволення (на матеріалі англійської художньої прози). *Молодий вчений*. 2017. № 7. С. 239–243.
9. Чистякова О. С. Лінгвостилістичний аналіз художнього тексту. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2016. № 60. С. 297–299.
10. Atwood M. *The Handmaid's tale: A novel*/Margaret Etwood. London: Vintage Books, 1986. 320 p.
11. Atwood M. *The Testaments*/Margaret Atwood. New York: Nan A. Talese/Doubleday, 2019. 432 p.
12. Erpenbeck J. *Gehen ging gegangen*. München, 2015. 352 p.
13. Fauconnier G., Sweetser E. *Spaces, Worlds, and Grammar*. Chicago; IL: University of Chicago Press, 1996. 355 p.

UDC 004.67-042.3[378.4.016:81'243=111]-047.22=111
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.25>

THEORETICAL ASPECT OF THE INFLUENCE OF DIGITAL COMPETENCE ON THE DEVELOPMENT OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF AN ENGLISH LANGUAGE TEACHER OF NON-LINGUAL SPECIALTIES IN HIGH SCHOOLS

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВПЛИВУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗВО

Melnyk N.M.,

orcid.org/0000-0002-8162-0951

Assistant at the Foreign Languages Department
Vasyl Stepanyuk Precarpathian National University

The relevance of the English teachers' of higher educational establishments digital competence formation is caused by the education reform in Ukraine and the active use of distance and mixed learning due to unprecedented security measures. It is common knowledge that nowadays modern higher educational establishments should not only provide the educational process but also become a platform for creating innovations, implementing projects, creating scientific and educational online platforms, personalized educational trajectories. After all, the distance form of education which is facilitated by the use of digital technologies is becoming widespread.

For specialists of a broad profile it is obvious that knowledge of information technologies greatly affects the formation of professional competence. In the era of transformations in education, the English language teachers of non-language faculties should possess skills that will shape their competitiveness and demand. Since the educational process is very often carried out online, and sometimes in a mixed format, having digital competence is not even a nice bonus, but a need of today. Digital technologies make it possible to intensify the process of obtaining an education, to diversify it, introducing an innovative approach. Without the creation of multimedia and interactive content, learning English quickly becomes boring, the quality of learning and motivation decreases, and so does success. From today's point of view, competent, responsible, competitive specialists who possess critical thinking, are proactive, creative, socially active and professionally mobile, competently and consciously use the means of information and communication technologies in their professional activities are in demand on the labor market.

Key words: professional competence, digital technologies, digitalization of higher educational establishments, digital competence, non-linguistic specialties.

Актуальність формування цифрової компетентності викладачів англійської мови немовних спеціальностей закладів вищої освіти викликана реформуванням освіти в Україні та активним використанням дистанційного і змішаного навчання через безпрецедентні заходи безпеки. Загальновідомо, що нині сучасні заклади вищої освіти не лише повинні забезпечувати освітній процес, а й стати майданчиком для створення інновацій, реалізації проєктів, створення науково-освітніх on-line платформ, персоналізованих освітніх траєкторій. Адже широкого поширення набуває дистанційна форма навчання, якій сприяє застосування цифрових технологій.

Для фахівців широкого профілю очевидним є той факт, що знання інформаційних технологій великою мірою впливає на формування професійної компетентності. В епоху трансформацій в освіті викладачі англійської мови